

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I.“ DIN CLUJ.
Facultatea de Medicină.

Nr. 1205

Notele Medico-Militare din 1877-78 ale prof. Dr. Ludovic Fialla

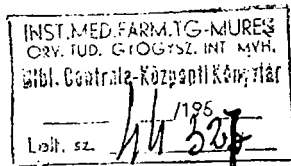

DOCTORAT ÎN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSTINUTĂ ÎN ZIUA DE 16. XII. 1937.

D E

WEISS IOSIF

23 MAY 2005

UNIVERSITATEA »REGELE FERDINAND I« DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ

DECAN : D-NUL PROF. DR. D. MICHAIL

PROFESORI :

Clinica stomatologică	Prof. Dr. ALEMAN I.
Istoria Medicinii	” ” BOLOGA V.
Bacteriologie	” ” BARONI V.
Fiziologia umană	” ” BENETATO G.
Patologia generală și experimentală	” ” BOTEZ M. A.
Clinica oto-rino-laringologică	” ” BUZOIANU GH.
Istologia și embriologia umană	” ” DRĂGOIU I.
Clinica ginecologică și obstetricală	” ” GRIGORIU C.
Semiologia medicală	” ” GOJA I.
Clinica medicală	” ” HAȚIEGANU I.
Medicina legală	” ” KERNBACH M.
Clinica oftalmologică	” ” MICHAIL D.
Clinica neurologică	” ” MINEA I.
Igienă și igiena socială	” ” MOLDOVAN I.
Chimia biologică (Supl.)	” ” MANTA I.
Radiologia medicală	” ” NEGRU D.
Anatomia descriptivă și topografică	” ” PAPILIAN V.
Clinica chirurgicală	” ” POP A.
Medicina operatoare	” ”
Clinica infantilă	” ” POPOVICIU GH.
Farmacologia și farmacognozia (supl.)	” ” POPOVICIU GH.
Balneologie	” ” STURZA M.
Chimia medicale	” ” SĂCĂREANU S.
Clinica dermato-venerică	” ” TĂTARU C.
Clinica urologică	” ” ȚEPOSU E.
Clinica psihiatrică	” ” URECHIA C.
Anatomia patologică	” ” VASILIU TITU

JURIUL DE PROMOȚIUNE :

PREȘEDINTE : Dl. Prof. Dr. V. BOLOGA

MEMBRII : {
Dl. Prof. Dr. V. PAPILIAN
” ” ” M. KERNBACH
” ” ” M. STURZA
” ” ” G. BENETATO

Supleant D-l. Doc. Dr. C. VELLUDA

Memoriei Tatălui meu

Mamei, Sorei și Fraților închin această
lucrare în semn de dragoste nemărginită

Fratelui meu Ernest pentru neprețuitele-i
sacrificii, mulțumiri și vie recunoștință

Rudelor și Prietenilor

I n t r o d u c e r e .

Înainte de a trece la tratarea subiectului tezei mele, țin să exprim aici mulțumirile mele recunoscătoare Domnului Profesor Dr. Bologa Valeriu pentru bunăvoința ce mi-a arătat-o încredințându-mi acest subiect.

Ocupându-ne mai îndeaproape de notele medico-militare ale Doctorului Fialla, pe lângă materialul documentar ce ni-l furnizează aceste note, ele ne arată cât de mare e forța de asimilare a țării românești care a reușit să-l captiveze și să-l prefacă pe Fialla, ostașul maghiar din 1848, într'un excelent fiu al patriei sale adoptive pe care a iubit-o, a servit-o și a preamărit-o. Doctorul Fialla a luat parte activă la războiul româno-rus din anul 1877 ca șef al serviciului spitalelor „Crucei Roșii” și mai pe urmă ca șef al spitalului „Independența”, îngrijind astfel de două spitale îmbulzite de suferinzi. Sub titlul „Remiscențele din războiul româno-ruso-turc anul 1877 și rolul societății „Crucea Roșie” în timp de pace și războiu”, Doctorul Fialla își publică în anul 1892 însemnările sale medicale asupra acestui războiu, despre care până acum nu avem încă un material informativ complet.

După ce ne vom ocupa cu biografia profesorului Dr. Fialla vom studia notele care sunt, fără îndoială, o valoroasă contribuție la cunoașterea istoriei serviciului sanitar în războiul de independență al României.

Biografia doctorului Fialla.

Doctorul Ludovic Fialla s'a născut la Baja (Ungaria) în 30 Iunie 1831. Școala primară și secundară a făcut-o la Baja. De mic copil a dovedit multă curiozitate. Terminând liceul, părinții l-au înscris, deși era numai de 16 ani, la Universitatea din Pesta, la secția de filosofie. N'a terminat bine anul I. și chiar în primăvara aceea izbucnind revoluția din anul 1848, țara i-a cerut să se înroleze în armată. Mic de statură și cu un echipament greu, toluși dela început s'a arătat brav ostaș. Nu a putut însă să dea tot ceea ce inima îi dicta, căci un glonț l-a rănit și un moment nenorocit îl face să cadă prizonier în mâna Rușilor. Bolnav și extenuat cum era, a fost predat Austrieilor, care în urma unui examen medical, i-au dat libertate să se ducă acasă. În 1852 s'a înscris la Facultatea de Medicină din Viena. Deși băiat sărac,

Fialla își asigurase existența datorită istețimei și calităților sale. Citind în ziar că se caută un bun traducător din ungurește în nemțește, el se prezintă și fu angajat și destul de bine retribuit. Facultatea o termină cu succes. A revăzut-o târziu, atunci când după decenii, a venit la Viena cu pieptul împodobit cu decorații pentru a reprezenta „Crucea Roșie” română.

După cum am amintit și în introducere, Fialla a fost în 1848 un bun ostaș maghiar. După ce și-a terminat studiile medicale la Viena, urmărit de priverile dușmănoase ale Austriacilor pentru patriotismul său maghiar, el e silit să plece din monarhie trecând în Țara Românească, în anul 1857. La început Fialla a dus-o aici destul de greu, dar după foarte puțin timp el a reușit să impue prin sufletul său sociabil și prin valoarea lui științifică. Limba română a învățat-o ușor. În 1857 îl găsim ca medic partician la București, iar în 1859 Carol Davila, apreciindu-i calitățile, i-a încredințat catedra de Anatomie generală microscopică și istologică, de pe lângă Școala Națională de Medicină. Fialla a fost primul profesor la noi, care a explicat pe cadavru, înaintașii săi făcând numai demonstrații pe fantom.

Marele Carol Davila îi încredințează mai târziu lui Fialla catedra de oftalmologie, care a fost creată la Școala Națională de Medicină în anul 1860—1861. Nu se poate vorbi mult despre activitatea lui Fialla desfășurată la această catedră, deoarece el a predat cursul de oftalmologie numai un semestru. Faptul însă prezintă o mare însemnătate istorică: Fialla a fost cel dintâiu profesor de oftalmologie la Școala Națională de Medicină. El a fost și un iscusit chirurg și în această calitate a pregătit multe serii de medici pentru chirurgie.

În anul 1860 a dat concurs la Eforia Spitalurilor din București pentru ocuparea unui medic secundar la care a reușit cu un succes deosebit. În 1867 a fost confirmat ca medic primar al Eforiei Spitalurilor Civile, lucrând la spitalul „Coștea”. În acelaș an, la câteva luni după numirea sa ca medic primar, are un conflict cu Davila. În urma acestui conflict e mutat la un spital din Craiova. N’a trecut însă mult timp și a revenit la București, de astă dată ca medic primar al spitalului Filantropia unde a condus serviciul chirurgical până la 1884.

Aici face multe intervenții ocuare: extrage cataracte cu cheratotomie și lambou inferior, face iridectomii, etc.

În anul 1870 este ales vice-președinte al societății medico-chirurgicale, în comitetul de sub președinția lui Carol Davila, pe care de multe ori l-a înlocuit. În 1884 Fialla reprezintă România la Congresul Chirurgical la Berlin, unde a demonstrat cu date și grafice, cât de înaintași sunt Românii în ceea ce privește institutele filantropice.

În 1885 fiind șeful diviziei I. chirurgicale din spitalul Colțea s’a dedicat bolnavilor de ochi căpătând renumele de mare specialist în oftalmologie, renume care a depășit cu mult hotarele țării.

E demn de amintit că a fost chemat și a operat pe domnitorul sârb Miloș Obrenovici de cataractă cu un succes care i-a atras recunoștința domnitorului sârb.

Notele Medico-Militare din 1877-88

ale Prof. Dr. L. Fialla

În literatura noastră medico-militară și medico-istorică, istoria sanitară a războiului independenței este relativ puțin tratată. Datele despre serviciul sanitar în războiul din 1877-78 nu sunt prea abundente ci destul de incomplete lacuna aceasta e adevărat isbitoare. Căci războiul independenței a fost desigur, cel dintâiu mare războiu purtat cu mijloace de luptă moderne, de statul românesc reînviat. În acest războiu munca, tenacitatea, genialitatea și neîntrecutul spirit de organizare al neuitatului Carol Davila au putut să-și dea proba cea mare.

E deci de dorit să cunoaștem, în toate amănuntele, istoria sanitară a războiului nostru pentru independență. Unul din puținele isvoare care ne permit cunoașterea unor date foarte importante asupra serviciului sanitar în războiul din 1877-78 sunt notele profesorului Doctor Fialla, pe care le-a publicat în anul 1892 sub titlul „Reminiscențe din războrul româno-ruso-turc anul 1877 și rolul societății „Crucea Roșie“ în timp de pace și rebel“. Cu aceste note ne vom ocupa pe larg în rândurile care urmează.

Doctorul Fialla începe „reminscențele“ sale prin a descrie în primele capitole rolul societății „Crucea Roșie“ în timp de pace la noi în țară precum și în Franța, Germania și America. Apoi, autorul începe să se ocupe de evenimentele petrecute la noi în țară în anul 1877, an pe care îl numește al „renașterii țării românești“. Doctorul Fialla scrie că inima sa a palpitat alături cu întreaga națiune română, care stătea înaintea unui viitor incert, încredințându-și soarta în norocul armelor. În primăvara anului 1877 se știa că vom avea războiu. O neliniște cuprinsese cercul populației mai inteligente. Preocuparea principală a medicilor din București a fost aceea de a putea alina suferințele ostașilor în războiu. Toți medicii din capitală au decis să-și ofere serviciile lor. Doctorul Davila era în acea vreme medic inspector general al armatei. Doctorul Fialla era pe atunci medic primar al diviziunii chirurgicale dela spitalul Filantropia, care nu avea decât două diviziuni: una chirurgicală și alta medicală, având fiecare câte optzeci de paturi. În acest timp s'au construit în grădina spitalului trei barace ca să mai fie încă nouă zeci de paturi la dispoziția răniților.

Doamnele din înaltă societate s'au silit să facă ceva în folosul general și animate fiind de dragoste de țară au început a face colecte de bani care au avut un ecou larg în sânul populației.

S'a decis astfel înființarea spitalului „Independența“ la Turnu Măgurele unde se știa că va fi câmpul luptelor.

Cu adevărat emoționante sunt rândurile pe care le-a scris Doctorul Fialla lui Carol Davila: Domnule General! Un împrejurările grave ale patriei noastre, Vă rog a dispune de știința și de persoana mea, oricând și oriunde veți avea necesitate“. Vorbe puține, dar cât de elocvent oglindesc ele că Doctorul Fialla a fost un excelent fiu al patriei sale adoptive cu ale cărei lupte și aspirații s'a identificat.

Doamnele din Capitală și din restul țării s'au pus pe lucru pregătind bandaje și rufărie. S'au format diferite ambulante care au fost trimise la Calafat unde începuseră deacum ostilitățile cu Turcia. Războiul se anunțase ca un nor amenințator. Armatele rusești treceau mereu prin țară și chiar prin Capi'ală. Armata noastră pornise spre Calafat. Doctorul Davila a înființat trenuri sanitare, așa că putem spune cu mândrie că statul nostru deși mic, nu numai că a egalat ambulantele rusești, dar în multe privințe le-a întrecut având aranjamente mai nouă și mai perfecte decât ei. Personalul nostru medical a fost devotat și supus cauzei în ciuda greutății serviciului lor. Furgoanele, brancardele de diferite forme, toate studiate și mănuite de un personal bine pregătit și cu instrumente suficiente. Armata noastră a dus lipsă numai de chirurgi și fi care nu erau în număr suficient de mare, dar „Crucea Roșie“ a umplut, în oarecare măsură, această lacună.

În acest timp, la București, Regina Elisabeta a înființat un spital la Cotroceni, unde, pe lângă medici, o însemnată serie de doamne, din cea mai înaltă societate, exercitau acte de caritate. Regina, pe care Doctorul Fialla o numește „geniul binefăcător al ostașilor răniți“, vizitând divizia sa dela spitalul Filantropia, l-a invitat să îngrijească și de răniții din spitalul Cotroceni. Vizitele sale acolo au fost întrerupte însă după un scurt timp, silit fiind a pleca la Turnu-Măgurele unde se înființase spitalul „Independența“ cu optzeci de paturi. În vre-o trei edificii publice guvernul adăpostea pe răniții.

În prevederea acțiunilor militare, Turnu Măgurele a fost surprins de toate aceste preparative sanitare. Aici mai era și punctul unde se concentrase un însemnat număr de ofițeri administrativi. În toată graba s'au deschis hoteluri, birouri, și orașul s'a pomenit cu o imbulzeală de oameni neașteptată, căci toată întindere Dunărei dela Giurgiu până la Turnu-Măgurele era dominată de Turci și toată circulația se făcea prin acest oraș.

Armata română a trecut Dunărea după primul atac dezastruos al Rușilor dela 13 Iunie la Plevna, iar preparativele la Turnu-Măgurele încă nu erau pe deplin terminate. Astfel s'a întâmplat că la atacul din Grivița, în ziua de 30 August 1877, care a făcut ca armele Românilor să strălucească din nouă în gloria antică, încă nu erau terminate toate preparativele.

La 2 Septembrie 1877 sosiră în Turnu-Măgurele cei dintâi

răniți, în număr considerabil. În lipsa unei conduceri pricepute, răniții au fost cu-cați în grădină publică și, cum toate că spitalele erau pregătite, au trebuit să aștepte mai mult de o zi până când au putut fi așezați în paturi. Au fost câteva ore de mare confuzie. Doctorul Fialla a fost rugat să plece la Turnu-măgurele să dea ajutoarele sale spitalului „Independența“. Părăsind imediat interesele sale particulare, Doctorul Fialla a plecat a doua zi.

Spitalul „Independența“ era instalat într-o casă cu două etaje, cu camere destul de spațioase. Latrinile erau în totul primitive și a trebuit o energie extraordinară spre a întreține curățenia cerută. Doctorul Fialla a găsit acolo vre-o șizeci de paturi ocupate de răniți dintre care în etajul de sus, mulți ofițeri. Autorul nu are destule cuvinte de laudă pentru a exprima recunoștința ce li se cuvine doamnelor din înalta societate, care cu un spirit ce sacrificiu și cu un patriotism înalt și-au consacrat zilele și nopțile spre a alina suferințele răniților.

Serviciul medical se făcea de către Doctorul Fialla, de un medic mai tânăr și de doi studenți interni. În comparație cu numărul răniților, personalul ar fi fost insuficient, însă fiind zi și noapte în acțiune permanentă, ei au putut învinge toate dificultățile. Autorul mărturisește că deși a avut în sprijinul său experiența unui șir de ani în calitatea sa de medic de spital, totuși nu a avut n-ici când un serviciu mai greu decât a'ci. Serviciul era într'adevăr, permanent. Compătimirea îl făcea ca la orice minut să fie la dispoziția răniților spre a corespunde cererilor lor, care adeseori erau chiar imposibile, dar prin prezența sa a izbutit a le satisface în parte sau a mai liniști pe suferinzi. El a simțit că îi va fi greu, și ar fi fost chiar primejdios pentru viața sa și a personalului medical, de a persista într'un astfel de serviciu complet permanent. Deaceia a precizat ore regulate de vizită și a organizat un serviciu continuu de inspecție, pentru orice eventualitate.

Operațiile chirurgicale au fost destul de frecvente, a avut instrumente suficiente la dispoziție. Asistența s'a adaptat destul de bine și, grație antisepticelor, vindecările mergeau destul de satisfăcător. La fiecare operație, Doctorul Fialla avea și sarcina de a liniști, pe doamnele caritabile, care în dorința lor de binefacere, ar fi vrut să vadă nemutilați pe vindecații lor din spitalul „Independența“.

În Turnu-Măgurele se instalaseră o a mulțime de spitale. „Crucea Roșie“ lucra ca să termine baracele pe câmpia dela marginea orașului. Societatea de doamne din Iași, luase grădina „Raimond“ unde așezase o mulțime de corturi: tot serviciul aceasta era condus de Doctorul Russ „un meritos și bătrân chirurg“ care „a lucrat aici foarte saluta“.

Pe timpul aceasta, guvernul a găsit de cuviință să mărginească funcțiunea generalului Davila, dela Grivița până la marginea Dunărei, iar dela Turnu-Măgurele incoace, i s'a luat coman-

damentul. Această dispoziție n'a fost deloc salutară, căci uniformitatea ordinelor a suferit din această cauză. O lipsă semnalată la Grivița, nu găsia acordul la marginea Dunărei; a înmulțit o corespondență tardivă și discordia deacum începută între Davila și alții, a câștigat un teren cu atât mai regretabil, cu atât era în detrimentul oamenilor suferinzi. Prin această măsură, s'a luat lui Davila o bună parte de influență și s'a micșorat activitatea unui om cu așa de bogate în experiențe.

După trei săptămâni împlinite, spitalul „Independența“ era în deplină activitate. Serviciul Doctorului Fialla dela Spitalul Filantropie din București a primit mulți răniți. Prezența Doctorului Fialla la București fiind necesară, el pleacă acolo unde găsește spitalul Filantropia transformat cu totul în servicii chirurgicale. Chiar și unica divizie medicală din acest spital se apucase de chirurgie. Fiecare medic voia să dea ajutoarele sale răniților.

După cum s'a amintit ceva mai înainte, sub patronajul Reginei Elisabeta, se deschise pe câmpul dela Cotroceni un spital-pavilion aproape de palat, unde erau peste cincizeci de paturi. Chirurgi de renume erau asistați de o mulțime de medici. O serie de doamne, din cea mai bună societate, conducea serviciul de filantropie. Acest spital a fost un model de binefacere. Hrana răniților era deservită din bucătăria regală. O îngrijire mai minuțioasă de cât ceea de sub ochii bune Regine, era imposibilă. Toți ostașii aflați acolo, oricât de grav răniți ar fi fost, arătau în fizionomia loc liniște și o speranță fermă, știindu-se patronați de Regina care foarte des vizita spitalul. În acelaș timp Regina vizita și pe răniții și se interesa mult de modul actual al bandajelor antiseptice.

La spitalul „Filantropia“, își continuă Doctorul Fialla noatele sale, a avut optzecișicinci de paturi. Pansamentele îi luau mult timp. Mai în toate zilele era silit a opera, căci și orașul cu accidente sale mai mărise numărul suferinzilor. Vizitele matinale începeau la 7 ore dimineața și se terminau după ora unsprezece, și adeseori trebuia ca și seara să viziteze spitalul. Întreg personalul medical își dădea toate silințele posibile pentru a corespunde greutăților, și mulți dintre tinerii studenți au căzut bolnavi de oboseală. Spre a găsi timpul de a face vizitele la Cotroceni, trebuia să vie la o oră mai târziu la spitalul „Filantropia“. În acest interval, spitalele din București erau compsect ocupate de răniți. Fiecare zi de muncă obositoare le mai impunea medicilor și urbanități, datorite confrăților străini care vizitau adeseori spitalele noastre.

Multe doamne din societate s'au devotat operei filantropice. Era un spectacol cu deosebire plăcut să vezi seria de doamne ornate cu „Crucea Roșie“ urmând uneori vizitele medicale. Serviciul Doctorului Fialla era atât de bine organizat, cu un personal instruit și exersat, încât el se plânge că prezența acestor doamne,

nedeprinse cu un serviciu atât de greu, îi cauza dificultăți. Inconvenientul se mai agrava din cauza buneii lor voințe excesive; introduceau mezeli, prăjituri, bonboane, etc. și astfel se complica starea răniților prin gastricisme frecvente, încât s'a văzut nevoit să se opună cu toată severitatea contra unor asemeni introduceri ilicite.

Autorul găsește că doamnele noastre n'au deprinderea de a fi în contact cu bolnavii. Aceasta cere exercițiu și o inimă care să poată suporta aspectul suferințelor. Doctorul Fialla crede că pentru doamne e mai nimerit să supravegheze bucătăriile spitalelor, să lucreze pentru colecte pecuniare, pentru conducerea confecționării rufelor, a bandajelor și a altor mijloace de ajutorare; să aibe grijă de cei concediați, care, dacă pleacă însănătoșiți, au nevoie de ajutorul lor material, căci la pensiile statului, ajung târziu.

* * *

La sfârșitul unei Septembrie 1877, își continuă Doctorul Fialla, interesanta sa expunere, a primit rugămintea Principelui Ghica, președintele societății „Crucea Roșie” de a prelua direcțiunea spitalelor temporale ale Crucii Roșii, la Turnu-Măgurele. Astfel a pornit pentru a doua oară la Turnu-Măgurele, de astădată însă ea șef al serviciului dela spitalul „Independența”.

La o distanță cam de cincisute de metri dela marginea orașului spre răsărit erau așezate patru barace mari ale Crucii Roșii, construite din unele, de o înălțime de cinci metri, nepardosite, construcții cu totul contrarii regulilor indicate. Prima baracă, cu fața a spre oraș, era împărțită în mai multe compartimente, adăpostind acolo sala de mâncare, a personalului, farmacia cu farmaciștii, surorile de caritate, șase internii, călugărițele devotate serviciului carității, etc. Celelalte trei barace, fiecare cu câte șazeci de paturi, erau destinate răniților. Afară din această, mai era o magazie mare, tot de aceeași construcție, din nuele, un grajd mare pentru cinczeci de cai, bucătărie, spălătorie, toate acestea depărtate de barace. Latrinile cele mai primitive, unite cu baracele prin'un coridor lung ca de zece metri, complectau aceste construcții vicioase. Imprejurul baracelor erau întinse mai multe corturi, și când timpul era foarte favorabil se servea în cele masa întregului personal. Într'un cort era serviciul de inspecțiune în alt cort se aduna personalul, în altul se așezau răniții, peste zi, pentru a schimba aerul, transportându-i seara iarăși înapoi pentru a evita expunerea lor atmosferei nocturne.

Tot serviciul era condus de un administrator. Medicul șef nu avea decât conducerea serviciului medical. Însă în timp de războiu afacerile sunt atât de urgente și atât de înșesate, își exprimă părerea autorul, încât pentru mersul uniform al lucrurilor era de dorit să se concentreze ambele funcțiuni în persoana medicului, Deaceea el cere și obține ca ambele aceste oficii să fie concentrate în mâinile sale. Având toată puterea în mână, Doctorul Fialla a procedat cu toată energia necesară. Prima și cea mai

urgentă măsură a fost aceea de a aranja cheștiunea personalului. A avut la început șapte medici, dintre care cinci erau români și doi erau austrieci. Aceștia din urmă erau foarte bine plătiți. Peste treizeci de călugărițe ocupau compartimentul cel mai spațios din prima baracă, un număr mare de călugări, șase surori de caritate. Afară de asta: bucătarul, călărașii și servitorii îngreunau serviciul. După inspectarea baracelor, a procedat la alegerea persoanelor necesare, din abundență existentă. Pe cei doi doctori austrieci i-a concediat, căci nu erau decât medici care se întâlnesc în toate războaiele, spre a găsi o ocupație temporală. Dintre călugări a luat numărul necesar și le-a precizat obligațiunile lor. Unii au acceptat aceste însărcinări, alții s'au dat la o parte. La cea mai mare parte din călugărițe, obicinuiți cu o viață contemplativă, a găsit rezistența de a se supune la imediata îngrijire a răniților. Dintre toate s'au arătat gata numai opt mame și patru surori de a se supune unei munci serioase. Astfel a reușit să scape de vre-o patruzești de persoane. Cine cunoaște loquacitatea oamenilor din mănăstiri, scrie Doctorul Fialla, anxietatea lor față de intențiunile cele mai bune, va înțelege cât și-a ușurat serviciul cu îndepărtarea lor. Călugărițele care au rămas, au dat o îngrijire inteligentă și foarte blândă a răniților. Fiecare a corespuns cu abnegație însărcinărilor destul de grele.

În trei barace au fost aranjate șase divizii, în fiecare câte treizeci de paturi, cinci servicii au fost ocupate de medici români, numai o divizie a fost condusă de Doctorul Dunner, medic superior în armata suedeză, trimis de guvernul suedez în ajutorul Românilor. În luna Octombrie o societate engleză de caritate a trimis cinci medici spre a da ajutoarele lor răniților români. Manipulație și întreaga atitudine a acestor medici englezi l-au convins pe Doctorul Fialla că avea de a face cu medici nedepărși cu serviciile chirurgicale. Astfei fiind, i-a atașat pe lângă divizia sa și — spune Doctorul Fialla cu ironie subtilă — au învățat cel puțin în România a face pansamente antiseptice, după metoda Lister, renumitul lor compatriot. În mai multe rânduri s'au primit dela societatea britanică de caritate, lazi mari cu bandaje și alimente conservate. Magaziile conțineau din abundență felurite alimente.

Serviciul medical începea dimineața între orele șapte și opt și contravizitele se făceau seara între orele patru și șase. Toți medicii și-au împlinit serviciile lor cu o scrupulozitate neclintită. Serviciul era foarte obositor. căci deseale pansamente prelungeau vizitele matinale aproape până la amiază. În'reg personalul, studenții și surorile de caritate au urmat frumosul exemplu al medicilor. Operațiunile chirurgicale se făceau la subîmpărțirea primei barace și de câte ori avea loc o operație, toți asistau spre a facilita lucrarea.

Instrumentele erau suficiente, aparate în abundență. Grație antisepticelor stricte, mersul tratamentelor a fost excelent și vin-

pecarea plăgilor operative bună. Este locul a accentua aici un rău care s'a cauzat pe câmpul primelor pansamente, anume la bandajarea plăgiilor cauzate prin arme de foc, se aplică o bucată de vată muiată într'o soluție concentrată emostatică, de fier sesquichlorat, soluție care cauteriza pielea, complicând astfel plăgile. Un alt procedeu eronat era acela că, în plăgi complicate, la extremități, se aplica imediat un bandaj de ipsos și rănitul era transportat în halul acesta dela Grivița până la Turnu Măgurele. Extremitățile se tumefiau după câteva ore și acest bandaj imobil și greu, marea și mai mult suferințele, iar îndepărtarea acestor bandaje tari ca zidu', era penibilă. Doctorul Fialla arată că a reușit să impună ca soldații răniți la extremități, să fie bandajați cu fâșii de organfin scrobit, iar bandajele întărite cu fire de paie ori mucava. Pe drum, când rănitul simțea că-l strânge bandajul, turna puțină apă peste el și producea astfel o relaxare ușurătoare. Așa a încetat cu totul aplicarea soluțiunei concentrate de fier sesquichlorat și bandajarea cu ipsos.

Doctorul Fialla își continuă reminiscentele descriind o întrevvedere pe care a avut-o cu marele Ion Brătianu, pe atunci ministru de războiu. Să cităm câteva caracter zări ale marelui nostru bărbat de stat pe care le face Doctorul Fialla: „... Am văzut pe acest geniu oșelit înaintea mea, în momentele de a se înscrie numele său, cu literele lapidare ale nemuririi în istoria României. . . Mi s'a părut că văd în severitatea figurei sale pe augurul victoriei. . . „Vizita lui Ion Brătianu la baracele Crucii Roșii, o descrie ca pe una care stimulează foarte mult activitatea unui spital. Personalul întreg era foarte bucuros și pacienții se liniștiseră văzându-se îngrijiți cu o sollicitudine deosebită.

Evacuarea răniților din baracă era un eveniment neplăcut căci puținile zile cât zăceau aici ei se obișnuiau cu îngrijirile care li se dădeau, astfel că plecarea lor, după ce se făceau mai bine, era întotdeauna o întristare pentru dânșii, încât trebuiau să primească asigurări că și în alte locuri vor găsi aceeași îngrijire bună. În sfârșit, argumentul că vin și alții mai grav răniți de cât ei, mai liniștea pe acei care se obișnuiseră cu grija părintească pe care o primeau în bărcile Crucii Roșii. Despărțirea dintre răniți era întotdeauna însoțită de lacrimi căci suferințele ca și bucuria înlăresc amicitia.

* * *

În ziua de 10 Octombrie 1877 Doctorul Fialla primește o telegramă dela marele Davila în care aceasta din urmă îl cheamă urgent la tabăra sa din Grivița. Doctorul Fialla pleacă chiar a doua zi, trecând Dunărea pe podul de lemn păzit de soldați români. „... Baracele și corturile le-am găsit bine îngrijite, toate purtau semnele unei exactități militare admirabile și a unei sollicitudimi părintești pentru răniți. . . Doctorul Davila mi-a vorbit cu entuziasm de eroismul soldatului român, de neboseala și perseverența me-

dicilor armatei și a ambulanțelor. „Crucei Roșii“ atașate pe lângă armate. . . Detunături se auziau foarte des și mult mai puternic, căci pământul, ca un corp compact, conduce sunetul mai bine decât aerul, și astfel somnul meu a fost adeseori întrerupt. . .“ După ce a consultat pe un colonel care primise un proiect în regiunea laterală dreaptă a toracelui. Doctorul Fialla, nerăbdător de a reveni la postul său, s'a reîntors a doua zi la Turnu Măgurele.

Înmulțindu-se transporturile cu răniți, se umpluse divizia Doctorului Fialla din București. Deaceea el primi invitațiunea de a se reîntoarce în Capitală unde a găsit o activitate caritabilă din cele mai febrilă. Doamnele au desfășurat o activitate remarcabilă în favoarea răniților. Aflând că în serviciul Doctorului Fialla nu se găsesc decât perne umplute cu pae și cu lână și că acestea chiar sunt în număr foarte restrâns, societățile filantropice au trimis patruzeci de perne umplute cu fulgi.

Munca de spital era foarte istovitoare. Numărul însemnat al operațiilor, pansamentele migăloase, cereau vigoarea și energia fiecăruia din divizie, „ . . . Toți cei din serviciul meu — notează Doctorul Fialla în remiscențele sale — au înțeles însemnătatea rolului și luptele eroice ale soldaților noștri pe câmpul de războiu, au găsit un ecou compătimitor în stăruințele noastre. . .“

În timp ce se lucra astfel, sosi știrea că în ziua de 28 Noiembrie 1877, Plevna fu luată. Președintele Crucei Roșii se adresă Doctorului Fialla cu rugămintea, ca în fața evenimentelor și în prevedera unui însemnat număr de răniți, să plece la Turnu Măgurele și să preia din nou direcțiunea ca Șef al Spitalelor temporale ale Crucei Roșii.

În ziua de 1 Decembrie, Doctorul Fialla se afla iarăși în Turnu Măgurele, unde a început a completa pregătirile. Deși era în acel an o toamnă excepțional de frumoasă cu soare splendid, totuși, din prudență, s'au instalat din nou corturile care au fost împachetate. De la întâi până la 3 Decembrie se formase o tabără mică de corturi și astfel pregătiți a fost așteptată sosirea răniților noștri. La 4 Decembrie o ploaie îndelungată a întunecat orizontul. Străzile crașului Turnu Măgurele se acoperiseră cu un noroi subțire care n'a fost molestat decât de picioarele trecătorilor. Mai spre seară, notează autorul, că s'a dus în grădina publică să vadă înțrarea primului transport de turci captivi. Luptele de luni întregi, pierderile însemnate de soldați și de ofițeri, dintre care unii cunoscuți și amici, nutrea și marea ură față de inamic. „Mă așteptam, scrie Doctorul Fialla, în notele sale, să văd oameni giganți; titani care a știut să fie în loc două armate puternice, — și când s'a apropiat transportul, am văzut pe bravii noștri soldați conducând o gloată de turci, unii pe jos alții călare, plouați și plini de noroi. Ofițerii superiori turci fură internați la Grand Hotel unde locuiam și eu, căci bordeiul baracelor adică vechea mea locuință era ocupată de alții. Restul Turcilor captivi, cam la vre-o două mii de oameni fură așezați împrejurul baracelor

Crucei Roșii, ocupând și corturile noastre din nou întinse.

Timpul ploios, se schimbă de câteva zile într-o ninsoare abundentă. Toamna lungă făcu repede loc unei ierni aspre de tot. Un viscol mare a dărâmat corturile și Românii fură nevoiți să adăpostească pe Turci în locuințele țaranilor, pe la marginea orașului, cum și în grădina „Raimond“ unde se afla un însemnat număr de corturi. Deși a viscolit șase zile încontinuu și Turnu Măgurele rămase cu totul izolat în cursul acestor zile, deoarece toate comunicațiile fură întrerupte, nu s'a dus lipsă de nimic deoarece magazile Crucei Roșii erau pline de provizii.

Încetând viscolul, termometrul s'a coborât până la 20 centigrade. În grădina „Raimond“ a fost găsit un cort cu șase Turci șezând toți afundat până în gât în pae și cu țigări în gură; erau morți, degerați, parcă dormiau. Ce grozavesunt urmările războiului.

În privința Turcilor răniți, Doctorul Fialla constată că ei au în genere o nemărginită încredere în medic. Turcul pretinde mângâiere și băutură curată, dar aruncă jos lângă el, fără nici o grijă, tot ce nu-i trebuie, și fără nici o teamă de consecințe. El se silește să fie curat, dar infectează tot împrejurul său. Se supune la operațiunile chirurgicale cu toată încrederea și suferă durerile cu eroism. Pacientul turc e docil, observă cu supunere indicațiile medicale și fiind oprit de coran de a bea vin, el îl bea totuși, dacă medicul i-l dă ca medicament. Se zice că Turcul e recunoscător către binefăcătorul său, mai cu deosebire către medicul care l-a căutat.

Vizita Prințului Carol și cuvintele de îmbărbătare și de mulțumire pe care le a adresat medicilor a fost pentru ei, după o muncă, aproape supraumană, un indemn de a perzista cu energie în alinarea suferințelor. Vizita aceasta și entuziasmul pe care l-a provocat, îl face pe Doctorul Fialla să se exprime în următorii termeni măgulitori, pentru poporul nostru;

„Poporul român a vegetat prin secolii în opresiune; a conservat însă în inima sa. limba maternă și scânteia sacră a libertății. Pare-se că prințul Carol a fost destinat să înscrie din nou, numele poporului român între națiunile viguroase și națiunea recunoscătoare, a așezat coroana regală pe capul Alesului ei. Saltă inima fiecărui care a avut bucuria de a vedea soarele popoarelor, răsărind spelindid și pentru poporul român“. În fiecare baracă Domnitorul a vorbit cu toți suferinzi; s'a informat cum și unde au fost răniți, consolând pe fiecare rănit cu vorbe blânde. Apropiindu-se de baraca unde zăceau numai răniți turci, Regele s'a oprit și a recomandat medicilor a le da îngrijirile cele mai bune ca și soldaților noștri; n'a înfrat însă spre a-i vedea. Ceeace îl prilejuește Doctorului Fialla să-și noteze că e un sentiment mărinimos de a nu umili pe învinsul rănit și că a produs o impresie profundă asupra tuturor aceste sentimente delicate și nobile ale generosului Rege.

La 24 Decembrie, Doctorul Fialla primește o telegramă din București din partea președintelui Crucei Roșii, principele Ghica,

în care-i comunică că e necesară prezența sa în Capitală. A doua zi, deși viscoalea mereu, a plecat. La spitalul Filantropia a găsit divizia sa plină cu răniți români și turci. În toate zilele erau mai multe operații. Doctorul Fialla și între personalul atârșat diviziei sale a lucrat până la abnegația complectă. Transportul Turcilor fu suprins de geruri excesive, în urma cărora mulți se îmbolnăviră de congealațiune iar alții de alte afecțiuni. Nici spitalele civile, nici cele militare nu i mai putură adăposti, și astfel cazarma „Malmaison“ fu transformă într'un spital pentru Turci unde Doctorul Fialla a fost rugat a prelua și dânsul o divizie sub îngrijirea sa. În toate zilele după ce termina vizita la Filantropia, grăbea la „Malmaison“. A avut optzeci de paturi cu congealați. Infermierii, soldați nedepriși, lipsa compiectă a celor ce trebuia, a inpreunat foarte mult lucrul. În această mizerie a procedat la mumificarea părților congealate cu pulvere de magnezium, acid salicilic și alumen depurat. Astfel a mumificat părțile și a scăpat de exalațiuni fedite. Deși cercetarea bolnavilor se făcea în condițiuni atât de primejdioase, totuși nimeni nu s'a infectat.

Înainte de a încheia redăm aici un mișcător episod povestit de Doctorul Fialla, în care nobleța sufletului său apare în toată splendoarea sa. În divizia sa de la Malmaison a avut un Turc din Arabia cu ambele gambe congealate până la genunchi. A fost necesară amputarea lor. Întrebând pe comandamentul spitalului dacă i-ar îngădui să-l transporte pe acest suferind la spitalul Filantropia unde avea toate mijloacele de a-l salva, comandantul a răspuns că fiind trecut în lista lui, nu-l poate ceda în nici un caz. Văzând imposibilitatea de a-l opera la Malmaison și nenorocitul pacient fiind în pericol de moarte dacă s'ar mai fi întârziat operația, față cu neînduplecarea comandantului, s'a decis a merge seara cu sania și cu ajutorul elevilor săi a luat pe Arab. În modul aceasta a izbutit de a-i amputa ambele gambe în divizia de la Filantropia, unde a și fost vindecat în timp de zece zile. Nu după mult timp, Arabul se preumbla cu două picioare în toată curtea vastă a spitalului. * * *

Nu aş putea termina mai bine această modestă cercetare a mea a notelor Doctorului Fialle, decât reproducând, fără nici o alterare, încheierea pe care o face Doctorul Fialla reminiscențelor sale, care ne arată simțimintele sale calde și dragostea sa fără de margini pentru neamul nostru: „Am fost martor al evenimentelor, am văzut cum s'a scris cu litere de foc o mare pagină în istoria noastră; am văzut poporul român cu arme în mână săpând din nou numele său pe pagini glorioase. Independența României n'a fost decât o consecință a faptelor eroice, și proclamarea Regatului a fost încoronarea vitalității, a vigoarei și a conștiinței naționale! Ferice de fiecare, căruia soarta i-a dat un rol cât de mic în gigantica evoluție a vieții poporului român! Am mândria că am făcut tot ce am putut, că am contribuit voios la „Independența română“ și am lucrat puternic la alinarea suferințelor ost-șilor noștri“.

CONCLUZIUNI.

1. Doctorul L. Fialla, maghiar de origine, stabilindu-se la București a știut să se identifice cu noua sa patrie, îndrăgind neamul românesc.

2. În războiul 1877—78 a binemeritat dela Țara Românească ca organizator și conducător al unui spital de campanie.

3. În 1892 publică sub titlul „Reminiscențe din resbelul român-ruso-turc anul 1877 și rolul societății „Crucea Roșie“ în timp de pace și de resbel“ notele sale din Războiul Independenței.

4. Din aceste note se poate constata că serviciul nostru sanitar de războiu a fost bine pregătit și a funcționat bine atât din punct de vedere medical cât și administrativ, grație genialului organizator Davila și a simțului de disciplină și de ordine al personalului medico-militar românesc.

5. Medicii români au arătat patriotismul lor punându-se la dispoziția inspectoratului general sanitar, marele Davila pentru a-și servi țara. Doamnele din înalta societate au dovedit dragostea lor de țară făcând acte de caritate și venind mereu în ajutorul răniților.

6. Ostașii români, prin vitejia lor în acest războiu, au făcut ca armele Românilor să strălucească din nou în gloria lor antică.

Văzută și bună de imprimat.

Preș. tezei :

ss. Prof. Dr. V. Bologa.

Prodecan :

ss. Prof. Dr. I. Moldovan

BIBLIOGRAFIA

- 1) FIALLA LUDOVIC dr.: Reminiscențe din războiul Română-Ruso-Turc 1877 și rolul Societății »Crucea Roșie« în timp de pace și războiu. Buc. 1892 pag. 1-113.
- 2) TEODOR NAGY: Contribuțiuni cu date puțin cunoscute până acum privitoare la viața profesorului dr. Ludovic Fialla. Teză Cluj 1933.
- 3) SCHAPIRA MAURITIU: Serviciul sanitar român în 1877-78 descris de specialiști străini, Teză Cluj 1935.
- 4) SFENT-PÁLY IULIU: Știri contemporane din gazetele maghiare Clujene pentru o istorie sanitară a războiului 1877-78. Teză Cluj 1935.
- 5) MUCUȚA C. ADRIAN: Știr. din unele periodice românești ardelen, despre îngrijirea răniților în războiul din 1877-78. Teză Cluj 1935.
- 6) PINTILIE GHEORGHE: Știri contemporane din țară despre serviciul sanitar în războiul din 1877-78. Teză Cluj 1935.
- 7) GLIGORE VIOREL: Știri medicale și sanitare din războiul independenței în »Gazeta Transilvaniei« din Brașov. Teză Cluj 1935.
- 8) KEPP RICHARD: Știri medicale și sanitare din războiul Independenței în gazetele săsești din Ardeal. Teză Cluj 1935.